

Повернені із забуття

Історик і бібліограф Ольга Дмитрівна Багалій-Татаринова

Стаття розкриває невідому широкому бібліотечному загалу сторінку історії української культури, пов'язану з бібліотечною діяльністю Ольги Дмитрівни Багалій, 120-річчя від дня народження якої виповнюється в цьому році. Викреслене свого часу після остаточного розгрому багаліївської школи ім'я доньки видатного історика повертається із забуття.

Архіви, як і люди, мають свою історію, свою долю. Офіційні й неофіційні мовчазні свідки минулого, вони чекають на свого дослідника. Працюючи над написанням 200-річної історії бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, несподівано було знайдено стару теку з документами періоду 1941–1943 рр., що не увійшли до архіву. Вони відкрили події і прізвища співробітників бібліотеки підкупаційного міста, які ніколи не згадувались у офіційних звітах. Із почуттям глибокої вдячності згадуємо своїх безіменних колег, які ризикуючи зберегли ці історичні документи. Серед них ім'я доньки видатного українського історика, професора Харківського університету Дмитра Івановича Багалія Ольги Дмитрівни Багалій. 120-річчя від дня народження О. Д. Багалій – нагода перегорнути маловідомі сторінки її біографії, згадати про її причетність до історії двох найбільш старих книгозбірень Харківщини. Бажання відновити невідомі сторінки історії бібліотеки змусило звернутись до біографії історика. Подальші пошуки,

люб'язно надана можливість ознайомитись із родинним архівом праонуки Д. І. Багаліє Ольги Юріївни Багалій поступово окреслили особистість доньки вченого, її наукову та бібліотечну діяльність. З-поміж причин, які сьогодні не треба пояснювати, імена багатьох співвітчизників, що залишались на окупованій території, протягом десятиріч перебували під щільною завісою мовчання. Створення незалежної України, її національно-культурне відродження уможливили їх повернення до історії.

Ольга Дмитрівна Багалій народилася 7 (20) жовтня 1889 р. у Харкові. Закінчила міську Вознесенську жіночу гімназію. У 1914 р. разом із сестрою Наталією – історико-філологічний факультет Вищих жіночих курсів у Москві. Д. І. Багалій ретельно слідкував за успіхами доньок. Ользі, яка виявила інтерес до історії, він радить у листі від 1 листопада 1910 р. обрати темою реферату "Адміністративний устрій Лівобережної Малоросії (Гетьманщини) XVII–XVIII ст.". Ще курсистками Д. І. Багалієм доньки були залучені до написання 8 тому з російської історії

**Ніна
Березюк,**

*головний бібліограф
Центральної наукової
бібліотеки
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
Відмінник освіти України,
лауреат премії імені
К. І. Рубинського*

в багатотомній "Народній енциклопедії наукових і прикладних знань".

У 1914 р. в часописі "Русская старина" вийшла перша публікація О. Д. Багалій "Н. И. Отношение Костомарова к г. Харькову и Харьковскому университету". Цю тему розробляли Д. І. Багалій та М. С. Грушевський. Дмитро Іванович всіляко підтримував доньку, її зацікавленість в історичних дослідженнях.

Але планам Ольги Багалій про подальшу наукову роботу в університеті не судилося здійснитися. У 1914 р. вона одружилася з петербурзьким студентом В. Є. Татариним. Невдовзі народився син Юрій, і молода мати занурилась у побутові проблеми.

Розпочата в Україні сумнозвісна реформа вищої школи призвела до ліквідації Харківського університету в 1920 р. Натомість створюється Харківський інститут народної освіти (ХІНО). Подальші реформаторські пошуки завершилися відокремленням від ХІНО функцій науково-дослідних кафедр, як самостійних підрозділів, з аспірантурами при них. У 1922 р. Ольга Дмитрівна стала аспірантом кафедри європейської культури. Затверджується тема її дисертації "Історія військових поселень в Україні. Початок XIX ст.". Це питання, на той час практично не розроблене в українській історіографії, на довгі роки залишається предметом її наукових досліджень. Працюючи в архівах, О. Д. Багалій віднайшла невідомі раніше матеріали про селянський рух у Зміївському та Вовчанському повітах Харківської губернії (1817–1818 рр.). Як наслідок цієї копіткої роботи – три статті, пов'язані з темою її дисертації.

У 1925 р. відзначалось сторіччя повстання декабристів. Проблема генезису декабризму, яка розроблялась Д. І. Багалієм, стала другим напрямом наукової діяльності його доньки. Сім статей Ольги Дмитрівни

(1926–1930 рр.) були значним внеском у розробку цієї проблеми. До цього циклу належать і статті-персоналії, присвячені декабристам-українцям І. Ф. Шимкову і Я. Я. Драгоманову.

Після завершення навчання в аспірантурі, вона переводиться на кафедру історії української культури ХІНО, де поряд із викладацькою діяльністю продовжує дисертаційне дослідження. Важкі економічні умови, особиста матеріальна скрута спонукають Ольгу Дмитрівну шукати додаткову роботу. Не склалося подружнє життя. Після розлучення з В. Татариним у 1919 р. Ольга Дмитрівна з малим сином залишилась у батьків і змушена була пристосовуватись до нових соціально-політичних умов. Вона протягом п'яти років суміщає дві посади на кафедрі: викладача і завідувачки кабінету історії України. Тут вона впорядкувала біля 5 тис. книг, які передав кафедрі історії української культури – своїй "найулюбленішій дорогій дитині" – Д. І. Багалій. У ті важкі часи більшість аспірантів і наукових співробітників кафедри історії української культури працювали на штатних посадах у Харківському історичному архіві. Там же протягом 1922–1927 рр. (із перервами) працювала і Ольга Дмитрівна. Закінчивши короткострокові архівознавчі курси, засновані в Харкові для навчання працівників архівів Лівобережжя, у 1923 р. вона зробила власний внесок у становлення архівної системи України [6, с. 161].

Але найтяжчі часи були попереду. У 1928 р. у складі історико-філологічного відділу Всеукраїнської академії наук (ВУАН) була створена Комісія з вивчення соціально-економічної історії України XVIII–XIX ст. у зв'язку з історією революційної боротьби (голова Д. І. Багалій). До складу Комісії поряд із відомими істориками О. П. Оглобліним, Н. Д. Полонською-Василенко, М. Є. Слабченко, М. І. Яворсь-

ким увійшла також науковий співробітник О. Д. Багалій-Татарінова. Робота саме цієї Комісії зазнала жорстоких нападів у ході цькування Д. І. Багалія й очолюваних ним установ. Із осені 1930 р. під гаслом критики та самокритики починається кампанія "чисток" у наукових установах, навчальних закладах. Як свідчить особистий листок із обліку кадрів, не уникла зустрічі з "борцями за очищення науки" і О. Д. Багалій [13, Оп. 15, Л. 1. Зв.].

До самокритичного виступу на сесії ВУАН у Харкові в лютому 1932 р. готувався вже опальний на той час академік Д. І. Багалій. Доля вберегла його від цього виступу. 9 лютого 1932 р. вчений пішов із життя. Ім'я Д. І. Багалія було на довгі роки викреслено з української історії. Залишилась нездійсненою мрія про видання 16-томного зібрання праць видатного українського історика, передбаченого Декретом РГК УССР від 1927 р. Репресії проти його соратників і учнів, закриття створеного ним Інституту ім. Т. Шевченка, заборона друкувати вже підготовлені роботи, десятиліття непам'яті – все це важко переживали його однодумці. Можна уявити, через які випробування довелося пройти Ользі Дмитрівні, на якій негласно було поставлено тавро "донька ворога народу". В останні роки вона займалася переважно впорядкуванням особистого архіву та наукової спадщини батька [2, с. 19].

Віднайдені невідомі матеріали з історії бібліотеки Харківського університету, подальша пошукова робота, сформований перший список публікацій О. Д. Багалій (20 наукових статей) дозволили оприлюднити їх на традиційних Багаліївських читаннях у Народній українській академії у 2000 р. і були із зацікавленням прийняті науковцями, краєзнавцями [10, с. 153].

Бібліотечна діяльність Ольги Дмитрівни, яка вперше розглядається як складова її біографії, заслуговує на увагу фахівців.

Причетність доньки історика до бібліотечної справи не випадкова. Добре відоме трепетне ставлення до бібліотеки самого Дмитра Івановича Багалія, в родині якого книга завжди була святиною. Сучасники вважали особисту бібліотеку Д. І. Багалія однією із найцінніших поряд із бібліотеками В. Б. Антоновича, В. С. Іконнікова. Його ім'я невід'ємне від історії становлення і розвитку Харківської громадської бібліотеки (згодом бібліотеки ім. В. Г. Короленка), Фундаментальної бібліотеки Харківського університету, історико-філологічного відділу бібліотеки ВУАН.

В особистому листку з обліку кадрів, у графі "Основний фах" О. Д. Багалій вказувала: "історик і бібліограф", зазначаючи, що загальний бібліотечний стаж становить 15 років (1918–1933 рр.) і підкреслюючи, що це було основне місце її роботи [12]. У 1918 р. вона закінчила тримісячні курси бібліотекарів академічних бібліотек у Харкові і змушена була піти працювати. На жаль, архіви Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (ХДНБК) були втрачені в роки Великої Вітчизняної війни. Поодинокі відомості не дозволяють простежити діяльність Ольги Дмитрівни в цій бібліотеці. Звіт Харківської громадської бібліотеки за 1917–1918 рр. свідчить, що у 1918 р. вона "одноостанно обирається в члени бібліотеки шляхом відкритого балотування". Згідно зі Статутом 1884 р. у бібліотеці існував інститут членства, а § 5 Статуту стверджував, що "...всі передплатники, які внесли повну річну плату, вважаються членами бібліотеки і мають голоси на загальних зборах". Справами бібліотеки керували збори її членів. Усі члени бібліотеки на громадських засадах відповідали за конкретні ділянки роботи. Відомо, що професор Д. І. Багалій (навіть уже перебуваючи на посаді ректора) відповідав за

зв'язки з установами й особами; професор А. П. Кадлубовський – за передплату періодики й архів; професор П. Г. Ріттер завідував нотним відділом тощо. Мабуть саме тоді Ольга Дмитрівна зрозуміла, що бібліотечна робота може стати справою її життя.

Бібліотечні посади, які вона обіймала понад двадцять років, свідчать про її професійний рівень, незмінну схильність до бібліографічної діяльності. Суміщення бібліотечно-бібліографічної діяльності з науковою і педагогічною є безперечним свідченням її здібностей, працелюбності і працездатності. У 1925 р. О. Д. Багалій призначається заступником завідувача консультаційного відділу [7].

У травні 1927 р. на запрошення французького комітету з наукових зв'язків з Росією Нарком освіти УСРР надає О. Д. Багалій, яка продовжує працювати над дисертацією, відрядження до Франції. Вона знайомиться з архівом Міністерства іноземних справ із цього питання. "У моєму розпорядженні, – пише вона, – був хоча і невеликий, але зовсім непочатий, забутий друкований архівний матеріал. Він дозволив визначити, як реагувала офіційна Франція і суспільна думка держави на устрій в Росії військових поселень". Результатом відрядження стала стаття "Дипломаты и публицисты о русских и украинских военных поселениях первой половины XX столетия".

Цікаво, що серед документів на відрядження зберігається лист директора Харківської державної бібліотеки ім. В. Г. Короленка Н. Чепиги від 27 травня 1927 р. до наукових закладів і установ Заходу з проханням "виявити О. Д. Багалій можливість допомоги в ознайомленні з сучасним станом бібліотечної справи". Про те, що це завдання вона виконала, свідчать такі факти. У статті "Дещо про архіви Парижу" вона, оцінюючи Національну бібліотеку Парижа "як дороге цінне архівосховище

книжок та манускриптів", характеризує стан бібліографії історії Франції, у тому числі друковані каталоги. Як історика і бібліографа, її зацікавила наявність бібліографічних видань Росії України. Зокрема "Bibliographie de la Russie" Ф. Сабашникова (1892 р.), бібліографія українського історика Савченка (1921 р.), які були видані у Парижі. Вона зазначає, що в Національній бібліотеці Парижа "чимало цікавих невідомих або забутих матеріалів про політичне і культурне минуле Росії та України французького походження". На її погляд "...необхідно обов'язково скласти "Україніку" Національної бібліотеки Парижа, щоб допомогти історикам в їх бібліографічних пошуках". Ці слова не залишають сумніву в тому, що на той час, згідно зі списками співробітників ХДНБК, О. Д. Багалій працювала завідувачкою відділу "Україніка" цієї бібліотеки (до речі створеного за ініціативою Д. І. Багалія в часи головування у складі правління бібліотеки). Окремо зупиняється Ольга Дмитрівна на наявності фотографічного ательє, що бере на себе репродукцію манускриптів, текстів та витягів, на зручній розстановці фонду. Підтвердженням цього факту з біографії О. Д. Багалій свідчить листування колишнього співробітника відділу рукописів бібліотеки ВУАН О. М. Александровського [9, с. 7] з дружиною Д. І. Багалія Марією Василівною, що зберігається в родинному архіві Багаліїв дотепер. У листах від червня 1928 р. він згадує доповідь у бібліотеці ВУАН О. Д. Багалій про діяльність Паризької національної бібліотеки. За його словами, Ольга Дмитрівна "дала завідувачу відділу бібліотеки ВУАН М. І. Сагарді [9, с. 363] цікавий матеріал у своїй доповіді". На початку 1890-х рр. О. М. Александровський працював у відділі рукописів Паризької національної бібліотеки і з "благословення Сагарді під-

готував статтю "Минуле, сучасне і майбутнє Паризької національної бібліотеки". Але перебільшено розхвалюючи цю статтю, Сагарда ніякого руху їй не дав". Александровський пропонує Ользі Дмитрівні об'єднати обидва матеріали, на що вона в листі від 24 травня 1928 р. з вдячністю погодилась [12]. Свідомо про реалізацію цієї ідеї немає. Можливо, якісь відомості з цього приводу зберігаються в архівах колишньої Всенародної бібліотеки України.

Після остаточного розгрому багаліївської школи Ольга Дмитрівна опинилась у надзвичайно важкому стані. Втрачено все: колектив однодумців, улюблена наукова і викладацька робота, навіть посада в бібліотеці ім. В. Г. Короленка. Підірвано здоров'я. Все частіше нагадує про себе хвороба (вада серця).

Останній період життя О. Д. Багалій пов'язаний із відновленням у 1934 р. Харківським державним університетом і його Центральною науковою бібліотекою (ЦНБ). З 1935 р. вона працює лаборантом на півставки на історичному факультеті та одночасно на півставки бібліографом Центральної наукової бібліотеки університету. Вже невдовзі вона отримала повну ставку бібліографа. Бібліотека в цей період переживала не кращі часи. Відірвана протягом 13 років від університету, керована директорами-непрофесіоналами, переживши політичні негаразди 1930-х рр., кадрові чистки, перевірки, наявність більш ніж 100-тисячного "нерозібраного" фонду, вона потребувала вирішення багатьох проблем. Тільки турботою за долю університетської бібліотеки можна пояснити рішення ректора університету О. І. Нефоросного прийняти на роботу в бібліотеку на посаду вченого секретаря вже відомого на той час бібліотекознавця Н. Я. Фрідьєву, яка стала однією із перших жертв кампа-

нії, спрямованої на викриття "буржуазного націоналізму" у теорії і практиці бібліотекознавства, що саме тоді розгорталась. Мабуть, із тих же міркувань зараховує ректор до штату університетської бібліотеки й опальну на той час Ольгу Дмитрівну Багалій. Професіоналізм, організаційські здібності, досвід Н. Я. Фрідьєвої дозволили їй за короткий термін вивести бібліотеку з кризового стану. Однією зі складних проблем залишилась необхідність реорганізації каталогів. Як данину часу, виконуючи рішення перевірок Наркомпросу, фахівці бібліотеки створюють предметні каталоги з різних тем. Але після тривалої дискусії за участю науковців університету приймається рішення про систематичний каталог як єдиний апарат, структура якого задовольняє читачів університетської бібліотеки. Для вивчення досвіду роботи з систематичним каталогом бібліографи відряджаються до провідних бібліотек.

На нараді науково-бібліографічного відділу 13 травня 1941 р. бібліограф О. Д. Багалій доповідає про досвід Бібліотеки ім. В. І. Леніна і Державної історичної бібліотеки (Москва). Разом із Н. Я. Фрідьєвою, яка керувала всією роботою зі створення систематичного каталогу, О. Д. Багалій залучає до розробки індивідуальної схеми класифікації літератури відділу "Історія" істориків університету на чолі з професором М. М. Пакулем. У наукових планах бібліотеки на 1941 р. підготовка О. Д. Багалій бібліографічних показників.

У січні 1941 р. Харківський університет, бібліотечна громадськість відзначали 25-річчя науково-педагогічної і бібліотечної діяльності Н. Я. Фрідьєвої. У статті, присвяченій цій даті, О. Д. Багалій говорить про її внесок у створення системи вищої бібліотечної освіти, розвиток бібліотекознавства, підкрес-

лює значення її практичної діяльності, відданість своїй справі, особисті якості [20].

Працюючи в Центральній науковій бібліотеці (ЦНБ), Ольга Дмитрівна продовжує роботу над дисертацією, мріючи про її захист. Влітку 1941 р. після завершення роботи вона отримала позитивні відгуки на неї академіків В. І. Пічети та М. В. Нечкіної. Зокрема остання написала: "Можно зачитити совокупность ваших работ, объединенных общей темой "Массовое движение 20-30-х гг. XIX в." То, что у вас нет кандидатской степени, просто недоразумение" [12].

Війна перекреслила всі плани. На початку жовтня 1941 р. у м. Кзил-Орду Казахської СРСР було евакуйовано університет. Із листування О. Д. Багалій із сином Юрієм, який на той час перебував у відрядженні в Монголії, дізнаємось, як склалось її життя у перші місяці війни.

2.07.1941 р.: Ольга Дмитрівна – лаборант на півставки, чергує в деканаті та сподівається, що з 1 серпня почнуться заняття і вона буде викладати.

18.09.1941 р.: "Рідний мій, для мого рідного, улюбленого міста, з яким пов'язане все моє життя, настали тривожні дні. Пишу в ЦНБ, академічної роботи немає. Всі співробітники університету звільнені".

10.10.1941 р.: "Залишилось 4 години роботи в ЦНБ. Університет працює, але студентів у ЦНБ не буває..." [12].

24 жовтня місто захоплено німецькими військами, які починають встановлювати прилизливий для людини "новий порядок". Усім, хто залишився на окупаційній території, довелось пристосовуватись і виживати.

У грудні 1941 р. директором ЦНБ окупаційна влада призначає Оксану Василівну Лінтварьову. Освічена людина (закінчила Сорбонну, вищі бібліотечні курси в Харкові), вона свого часу

працювала в бібліотеці ім. Салтикова-Щедріна, в бібліотеці АН СРСР, у бібліотеці Харківського інституту іноземних мов.

Наприкінці грудня 1941 р. у платіжних відомостях ЦНБ з'являється прізвище О. Д. Багалій уже як заступника директора з наукової роботи [14].

Ці дві немолоді на той час жінки розділили з невеликим колективом співробітників ЦНБ (13 чоловік) трагедію перших років воєнного лихоліття. Вони поставили перед собою двоєдине завдання: зберегти як життя людей, так і унікальний фонд однієї з найбільших університетських бібліотек. Наприкінці року в місті спалахнув страшний голод. Зима 1941–1942 рр. стала суворим іспитом для харків'ян, а врятування від голодної смерті і холоду – справою їх самих. Знесилені, виснажені, голодні бібліотекарі продовжували працювати. Ніщо не могло змінити розпорядку їх роботи, навіть температура в приміщенні, яка часто знижувалась до 0°C. Серед знайдених документів численні листи керівництва бібліотеки до Харківської міської управи. У них клопотання перед Міською управою і районними бургомістрами про надання співробітникам бібліотеки нарядів на вугілля, дозволу збирати дрова зруйнованих будівель і навіть дати відповідні розпорядження щодо поховання співробітниць ЦНБ М. В. Попової. Збереглися листи щодо необхідності виділення будівельних матеріалів для ремонту книгозбирання, а для освітлення службових приміщень "гасу на три лампи". Голод і хвороби забирають життя людей. Міська управа скорочує штати бібліотеки. Залишилось 8 співробітників. Зберігся штатний розклад за підписом О. Д. Багалій від 1.04.1942 р., у якому вона наполягає що "надалі жодне скорочення вважаємо неможливим, бо це неминуче призведе до порушення безпеки цих величезних цінностей

України..." [14]. У листуванні немає жодних принизливих інтонацій перед владою. Лише турбота за людей, за долю бібліотеки. З другої половини 1942 р. почалось розграбування й знищення окупантами бібліотечних фондів. Організатором "бібліотечної кампанії" став штаб Альфреда Розенберга, рейхсміністра окупованих східних областей. Очищенню від усякої марксистської, більшовицької, єврейської літератури підлягали всі бібліотеки Харкова. Але впоратися з цим завданням німецькі спеціальні підрозділи були неспроможні. Тому вони залучають до відбору літератури фахівців великих бібліотек, науковців. Створюється загальноміська бібліотечна комісія з очищення бібліотек. До її складу входили: працівник відділу освіти міської управи І. О. Голоцван, професор К. О. Дубняк, доцент Ю. В. Шевельов, заступник директора бібліотеки ім. В. Г. Короленка О. Н. Кривецька, а також О. Д. Багалій. Навряд чи слід говорити про наслідки відмови від роботи в цій комісії. Втрати університетської бібліотеки були відчутними (60 тис. книг) [4, с. 24], але значно меншими, ніж бібліотеки ім. В. Г. Короленка (понад 500 тис.). Безсумнівно, що завдяки професіоналізму, знанню мов, освіченості О. В. Лінтварьової та О. Д. Багалій вдалось зберегти фонд рукописів, стародруків, найцінніших раритетів, які є гордістю її колекції. У листопаді 1941 р. у Харкові була створена громадська організація "Просвіта". Найбільш масова з-поміж усіх наявних у місті громадських організацій, вона відігравала важливу роль у згуртуванні української громадськості. О. Д. Багалій була одним із її засновників. Головою ради "Просвіти" був В. В. Дубровський. Організація мала культурно-просвітницькі функції, вела антибільшовицьку агітацію, боролася за місцеве самоврядування, нама-

галася впливати на окупаційну владу. До цього долучалась комерційно-благодійна діяльність з метою пошуку додаткових джерел постачання продуктів, мізерної продуктової пайки заради спасіння від голоду наукових працівників, вчителів, пенсіонерів [8, с. 344]. О. Д. Багалій це дозволяло підтримувати співробітників ЦНБ.

На початку жовтня 1942 р. Ольга Дмитрівна Багалій трагічно загинула під колесами німецької вантажівки. За бажанням небіжчиці до ЦНБ була передана її бібліотека – 725 примірників книг з історії України, Росії, всесвітньої історії. По смертній долі О. Д. Багалій була сумною. Влада звинуватила її у співпраці з окупантами і викреслила з анналів української історії. Менш ніж рік Ольга Дмитрівна працювала в Центральній науковій бібліотеці на окупованій території як заступник директора. Але цього було досить, щоб її ім'я протягом довгих десятиліть не згадувалось в історії бібліотеки. Сьогодні ім'я Ольги Дмитрівни, як і імена інших колег-бібліотекарів, які в найбільш тяжкий період окупації зберегли найстарішу університетську бібліотеку України, повернено в її історію.

Так само повертається в історичну науку і наукова спадщина Ольги Дмитрівни. У зв'язку зі 150-річчям Дмитра Івановича Багалія, яке відзначалось нещодавно, зусиллями істориків, родини Багаліїв упорядкована і видана раніше не друкована дисертація харківської дослідниці Ольги Багалій як пам'ятка української історичної думки 20–30-х рр. ХХ ст. Вона познайомить науковців і зацікавлених читачів із талановитим, але не реалізованим, через умови часу, українським істориком Ольгою Дмитрівною Багалій.

Література

1. Багалій, Д. І. Вибрані праці: у 6 т. Т. 1 : Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія / Д. І. Багалій ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського (Харк. філ.), ХП "НУА", Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х. : ХП "НУА" : Золоті сторінки, 1999. – 600 с. : ілюстр.
2. Багалій, О. Д. Історія військових поселень в Україні : з неопублікованої спадщини / О. Д. Багалій ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; упоряд. В. Л. Маслійчук, Т. Г. Павлова ; вступ. ст., комент. Т. Г. Павлова. – Х. : САГА, 2007. – 348 с.
3. Березюк, Н. М. Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005) / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. – Х. : Тимченко, 2006. – 390 с. : ил. – Библиогр.: 121 наим.
4. Бібліотечні фонди Харкова в роки другої світової війни : Доля культурних скарбів України під час другої світової війни. Архіви, бібліотеки, музеї. Вип. 2 / упоряд. І. Я. Лосієвський, Н. М. Березюк [та ін.] ; ХДБК, ЦНБ ХДУ [та ін.]. – К. : [б. в.], 1997. – 102 с. – (Повернуті імена).
5. Богдашина, О. М. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна / О. М. Богдашина, В. В. Кравченко // Енциклопедія сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 46–47.
6. Верба, І. В. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна / І. В. Верба // Енциклопедія історії України. – К., 2001. – Т. 1. – С. 161.
7. Весь Харьков на 1925 г. : справоч. кн. – Х., 1925. – С. 365.
8. Історія міста Харкова ХХ століття / кер. авт. кол.: О. Н. Ярмиш. – Х., 2004. – С. 344.
9. Наука и научные работники СССР : [справочник] : [в 6 ч.]. Ч. 6 : Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С. 7.
10. Павлова, Т. Г. Треті Багаліївські читання в Харківському гуманітарному інституті "Народна українська академія", 6 листоп. 2000 р. / Т. Г. Павлова // Український історичний журнал. – 2001. – № 1. – С. 152–154.
11. Скоробогатов, А. В. Харків у часи німецької окупації (1941–1943) / А. В. Скоробогатов. – Х. : Прапор, 2004. – 308 с.

12. Архів родини Багаліїв.
13. Архів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.
14. Архів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Праці О. Д. Багалій

1. Народная энциклопедия научных и прикладных знаний : [т. I XIV]. Т. 8 : Исторический. Полутом 2 : Русская история / Д. И. Багалей, Н. Д. Багалей, О. Д. Багалей, В. А. Барвинский, Д. П. Миллер; с предисл. Д. И. Багаля. – М. : Тип. И. Д. Сытина, 1912. – 412 с., 133 рис.
2. Н. И. Отношение Костомарова к г. Харьков и Харьковскому университету // Рус. старина. – 1914. – Т. 160, [№ 12]. – С. 465–480.
3. До джерел про декабристський рух в Україні // Арх. справа. – Х., 1925. – Кн. 2–3. – С. 46–61.
4. Допити унтер-офіцерів Чернігівського полку // Декабристи на Україні : зб. праць / ВУАН. – К., 1926. – С. 153–160. – (Зб. іст.-філол. відділу ; № 37).
5. Лист О. Перовського до Миколи І // Рух декабристів на Україні : збірник. – Х., 1926. – С. 182–184.
6. Новий документ до біографії Тізенгаузена : ("Откровения Василия Тизенгаузена, которое желаю утвердить торжественной присягой") // Декабристи на Україні : зб. праць / ВУАН. – К., 1926. – С. 171–172. – (Зб. іст.-філол. відділу ; № 37).
7. Солдатські маси в декабристському рухові // Декабристи на Україні : зб. праць / ВУАН. – К., 1926. – С. 16–18. – (Зб. іст.-філол. відділу ; № 37).
8. Учасники повстання Чернігівського полку перед військовим судом у Могильові // Наук. зб. Харк. наук.-дослід. каф. історії укр. культури. – 1926. – Ч. 4 : Повстання декабристів на Україні. – С. 171–234. – В загол. автор: Татарінова-Багалій О.
9. Нариси з історії військових поселень на Україні : [Військові поселення Аркачєєва, 1817 р.] // Наук. зап. Харк. на-ук.-дослід. каф. історії укр. культури. – 1927. – № 6. – С. 131–143.
10. Нариси з історії військових поселень на Україні : [Казенні обивателі Зміївського та Вовчанського повітів Слободської України 1817–1818 років] // Наук. зап. Харк. наук.-дослід. каф. історії укр. культури. – 1927. – № 5. – С. 93–153.
11. Нариси з історії військових поселень на Україні : [Побозькі козаки, 1817 р.] // Ювілейний збірник на пошану Дмитра Івановича Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. – К., 1927. – С. 849–865. – В загол. автор: Татарінова-Багалій О. Д.
12. Дещо про архіви Парижу // Архівна справа. – 1928. – Кн. 5–6. – С. 40–44.
13. Французские дипломаты и публицисты о русских и украинских военных поселениях первой половины XIX ст. // Наук. зап. наук.-дослід. каф. історії європ. культури. – 1929. – Вип. 3. – С. 113–132.
14. Багалій Д. Справа декабриста І. Ф. Шимкова / Д. Багалій, О. Д. Багалій-Татарінова // Декабристи на Україні : зб. іст.-філол. відділу / ВУАН. – К., 1930. – С. 143–154.
15. Справа Якова Драгоманова // Декабристи на Україні : зб. іст.-філол. відділу / ВУАН. – К., 1930. – С. 155–173.
16. Таємна агентура на Україні сто років тому : (За рапортами і записками В. С. Сотнікова) // Декабристи на Україні : зб. іст.-філол. відділу / ВУАН. – К., 1930. – Т. 2. – С. 1–34.
17. З посмертних праць академіка Д. І. Багалія : (Самокрит. огляд наук. продукції) / публ. та від упоряд. О. Д. Багалій // Арх. Рад. України. – 1932. – № 4–5. – С. 338–375.
18. Не на адресу, панове петлюрівці / О. Д. Багалій, В. О. Барвінський, А. І. Козаченко [та ін.] // Комуніст. – 1932. – 16 трав.
19. Виставка [у ЦНБ ХДУ] до 35-річчя грудневого збройного повстання 1905 р. // За більшовицькі кадри. – 1941. – 1 січ.
20. 25 років науково-бібліотечної роботи : [Український бібліотекознавець Н. Я. Фрідєєва] // Соц. Харківщина. – 1941. – 17 січ.

Бібліотечний форум

України

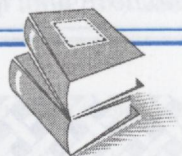
<http://www.idea.com.ua/forum/>

№ 4 2009

Щиро вітаємо вас
із Новим 2010 роком
та Різдвом Христовим!

Новый проект "Идеи" - книжный
интернет-магазин WWW.SETBOOK.COM.UA

Бібліотечний Форум України

№ 4 (26) 2009

**Інформаційний
щоквартальний журнал**
Заснований у 2003 році
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 7342 від 25.05.2003
Засновник - товариство з обмеженою відповідальністю "Науково-виробниче підприємство "Ідея"
Головний редактор
Ігор Якобсон
Випусковий редактор
Олена Башун, канд. пед. наук
Набір та верстка
Федір Зубрицький
Коректори: Олена Рязанцева, Людмила Іванченко

Адреса редакції:
вул. Артема, 84,
м. Донецьк, 83001;
тел./факс: (062) 381-09-32,
345-10-13
e-mail: igor@idea.donetsk.ua;
olena@library.donetsk.ua
НВП "Ідея"
<http://www.idea.com.ua/>
**Журнал "Бібліотечний
форум України"**
<http://www.idea.com.ua/forum/>
Передплатний індекс **09923**
ISSN 1811-377X

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.
Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.
Рукописні матеріали не рецензуються і не повертаються.
Редакція не завжди поділяє думку авторів.
За зміст рекламних інформаційних повідомлень редакція відповідальності не несе.
У разі передруку посилання на журнал "Бібліотечний форум України" обов'язкове.

© Бібліотечний форум
України

ЗМІСТ

Законодавче регулювання галузі культури	
Васильченко М. Думки про Закон України "Про бібліотеки і бібліотечну справу".....	2
Автоматизація бібліотечних процесів	
Науменко Л. Особливості формування та використання авторитетного файлу "колективного автора".....	4
Бібліотечно-бібліографічні ресурси бібліотек	
Швецова-Водка Г. Бібліографічні новинки Національної парламентської бібліотеки України.....	7
Мережа бібліотек	
Богза Н. Публичные библиотеки Николаевского региона в процессе трансформации: инновационное видение, профессиональный подход, результаты деятельности.....	12
Луньова І. Науково-методична діяльність Дніпропетровської ОУНБ: нова концепція, аспекти модернізації, практичний досвід.....	17
Томків Л. Роздуми щодо кризи дитячого читання.....	24
Ювілеї бібліотек	
Кудlach В. Міська. Державна. Національна: Одеська бібліотека на шляху національного творення.....	27
Титова Н. Дніпропетровська ОУНБ: шлях довжиною в 175 років.....	31
Нефедова О. Перша гірничо-технічна бібліотека України: історія й сучасність.....	35
Повернені із забуття	
Березюк Н. Історик і бібліограф Ольга Дмитрівна Багалій-Татарінова.....	39
Видання бібліотек	
Щербан Р. "Аптека для душі": інформаційний бюлетень "Інва.net" для людей з особливими потребами.....	45
Події до Всеукраїнського дня бібліотек	
Десподова-Пайковські Д. Програма "Бібліоміст" в Україні: офіційне відкриття.....	47
Нормативна база	
Законодавчі та нормативні документи: серпень, вересень, жовтень.....	49
Книги на допомогу бібліотекарям	54
Поетична сторінка	
Долматова Н. Схаменіться, люди!.....	66
Посміхніться	67
Покажчик статей і матеріалів, опублікованих в журналі за 2009 рік.....	68

Концепція журналу базується на багатоплановому висвітленні актуальних проблем роботи бібліотек. Перевага надається проблемним статтям, що розкривають актуальні проблеми окремої бібліотеки, системи бібліотек або в цілому бібліотечної справи. **Менше за все, що з ведучою допомогою журналу буде дискусійним клубом для бібліотекарів-практиків**

Дніпропетровська національна університету ім. В.Н.Каразіна

НМО

інв. №